

STORTINGET

Representantforslag 156 S

(2021–2022)

fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug Vervik Bollestad og Dag-Inge Ulstein

Dokument 8:156 S (2021–2022)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Kjell Ingolf Ropstad, Olaug Vervik Bollestad og Dag-Inge Ulstein om å frita husholdningene fra nettleie

Til Stortinget

Bakgrunn

Strømregningen består av to deler. For det første betaler kundene en kraftpris for strømmen man kjøper fra kraftleverandøren man har valgt. Kraftprisen har økt ekstraordinært mye de siste månedene, noe Kristelig Folkeparti sitt forslag om en midlertidig makspris på 50 øre per kWt for alle strømkunder er et svar på.

Den andre delen av strømregningen er nettleie til det lokale nettselskapet for strømmettet som transporterer denne strømmen. Nettleien skal gi nettselskapet inntekter til dekning av kostnadene ved transport av strøm knyttet til utbygging og drift av nettet. Også nettleien har det vært uro rundt, på grunn av den nye modellen for nettleie som er foreslått. Mange opplever det urimelig at en vesentlig del av nettleien for hele måneden skal fastsettes ut fra maksforbruket i løpet av en begrenset tidsperiode, og mange som bor utenfor storbyene, har reagert på at nettleien har vært høyere i spredtbygde strøk.

Nettselskapet fastsetter nettleien, men Reguleringsmyndigheten for energi (RME) kontrollerer at inntekten nettselskapet henter inn gjennom nettleien, ikke er høyere enn det nettselskapet totalt har lov til å ta seg betalt fra sine kunder. Nettleien består av et fastledd uav-

hengig av strømforbruk, inkl. et påslag som går til Enovas energifond, og et variabelt energiledd som avhenger av den enkeltes strømforbruk. Norges vassdrags- og energidirektorat (NVE) sin inntektsramme for nettleien i 2022 er beregnet til 19,3 mrd. kroner, en økning på 12 pst. fra 2021. Husholdningenes andel er om lag halvparten av dette.

Nettleien kan stille forbrukere og produsenter overfor kostnader og gevinster som deres adferd har for andre. For eksempel kan nettleien bidra til at forbrukere og produsenter tilpasser seg begrenset overføringskapasitet eller tar hensyn til overføringstap. Men nettleien er lite egnet til å dekke resten av utgiftene, som er betydelige.

Det skal investeres for om lag 140 mrd. kroner i strømmettet over ti år. Som mye annen infrastruktur er utbygging og drift av strømmettet hovedsakelig styrt og finansiert av det offentlige, bl.a. på grunn av store, faste kostnader som bidrar til markedssvikten naturlig monopol. Utgangspunktet bør være at det offentlige skal dekke utgiftene til strømmettet til lavest mulig kostnad for samfunnet ut fra et effektivitets- og fordelingshensyn.

Dagens fastledd påvirker ikke husholdningenes adferd og går dermed ikke ut over hensynet til effektivitet. Fordelingsvirkningene, derimot, er svært usosiale. Fastleddet er en regressiv skatt, en såkalt kopskatt: For husholdninger med høy inntekt påvirkes ikke velferden vesentlig, men for dem med lav inntekt er velferdstapet større, fordi velferden reduseres mer for hver krone de må gi fra seg.

Kopskatter er det lite av i det norske skattesystemet. Tvert imot har man negative kopskatter gjennom bunnfradrag, barnetrygd mv., som er mer verdt for de med lav inntekt enn for de med høy. Det er

grunn til å stille spørsmål ved hvorfor akkurat strømnettet delvis skal finansieres med en regressiv og svært usosial kopskatt.

Nettleiens andre hoveddel, energileddet, er en avgift som avhenger av den enkeltes strømforbruk. Mye av tiden, når overføringskapasiteten ikke er begrenset, kan energileddet bare begrunnes med kostnadsdekning, ut over prising av overføringstap. I utgangspunktet er det bare ønskelig å avgiftsbelegge noen varer mer enn andre hvis det er nødvendig for at prisen skal gjenspeile kostnader som forbruket har, typisk miljø- eller helsekostnader. Hvis én vare får en særlig høy avgift, vil forbruket vris mot andre varer. Hvis avgiften ikke har en begrunnelse i f.eks. miljø eller helse, får man det økonomer kaller et velferdstap: Man hadde hatt større nytte av det forbruket man egentlig ønsket å ha, enn det forbruket avgiften får en til å velge. Dette vil gjelde et produkt som strøm, som man i Norge er avhengig av bl.a. for å varme opp bygg. Særlig når etterspørselen er lite prisfølsom, slik den er for strøm, kan velferdstapet være stort, selv om adferdsendringen er liten.

Det er ikke bare fastleddet i nettleien som har usosiale fordelingsvirkninger, det har også i stor grad energileddet som er knyttet til strømforbruket. Strømutgifter utgjør en større del av husholdningsutgiftene for dem med lav inntekt, enn for dem med høy inntekt. Da vil også en avgift på strømforbruk utgjøre en større del av utgiftene til dem med lav inntekt, enn til dem med høy. Særavgiftsutvalget (NOU 2007:8) pekte på at avgift på elektrisitet er en av de mest regressive og usosiale avgiftene en har. I motsetning til f.eks. tobakksavgiften, som også er klart regressiv, men som er begrunnet med å redusere helseskadelig røyking, har ikke avgift på elektrisitet noen slik helse- og eller miljømessig begrunnelse. Grønn skattekommisjon (NOU 2015:15) anså avgift på

elektrisitet som en fiskal avgift som har til hensikt å skaffe staten inntekter, ikke en miljøavgift.

Dersom fastleddet endres i tråd med enigheten blant nettselskapene og forbrukerorganisasjonene, skal strømkundene betale mer for å bruke mye strøm på samme tid. Samtidig vil den faste delen av nettleien iht. forslaget fra selskapene og organisasjonene fortsatt utgjøre en betydelig del. Videre har husholdningene allerede i dag et incentiv til å tilpasse seg begrenset overføringskapasitet, fordi kraftprisen varierer gjennom døgnet. Elbilforeningen viser for eksempel til at elbileiere i stor grad lader bilene sine om natten når strømmen er rimeligere. Det er også mulig å tenke seg ulike former for premiering av jevnt forbruk gjennom døgnet, i stedet for en «straff» for høyt forbruk på enkelte tidspunkter, slik tanken har vært for omleggingen av nettleien.

Oppsummert tilsier både effektivitets- og fordelingshensyn at husholdningene bør fritas fra nettleien. Dersom strømmettet i stedet blir finansiert over statsbudsjettet, vil også nettinvesteringer bli gjenstand for prioritering både opp mot hverandre og mot andre gode formål i budsjettprosessen. Enkelte har også stilt spørsmål ved om det er i tråd med energilovens markedsprinsipper at husholdningene skal betale for transportkostnaden for strøm, så lenge produsentene har inntekter til å dekke dette.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

Stortinget ber regjeringen fremme forslag om å fritta husholdningene fra nettleie.

22. mars 2022

Kjell Ingolf Ropstad

Olaug Vervik Bollestad

Dag-Inge Ulstein